

**Συνέντευξη του Ανδρέα Θεοφάνους, Καθηγητή Πολιτικής Οικονομίας,
Γενικού Διευθυντή του Κέντρου Ερευνών και Ανάπτυξης – Intercollege
προς την εφημερίδα «Η Σημερινή»**

---

1. Κύριε Θεοφάνους, ποια είναι η οικονομική κατάσταση που επικρατεί αυτή τη στιγμή στα κατεχόμενα;

Η οικονομία των κατεχομένων είναι εξαρτημένη από αυτή της Τουρκίας και ως εκ τούτου τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η Τουρκική οικονομία μεταφέρονται στην οικονομία των κατεχομένων. Συγκεκριμένα όσον αφορά την οικονομική κατάσταση στα κατεχόμενα υπογραμμίζω συνοπτικά τα εξής δεδομένα: Πρώτο, δεν υπάρχει ανεξάρτητη δημοσιονομική πολιτική καθώς στην "ΤΔΒΚ" ο προϋπολογισμός αλλά και η οικονομία γενικότερα στηρίζονται εν πολλοίς στην οικονομική ενίσχυση που της δίνεται από την Τουρκία. Δεύτερο, το νόμισμα του ψευδοκράτους είναι η Τουρκική λίρα. Εξ ορισμού δεν τίθεται θέμα νομισματικής πολιτικής της «ΤΔΒΚ». Ως εκ τούτου, εισάγεται ο πληθωρισμός της Τουρκίας, ο οποίος ανέρχεται (στο ψευδοκράτος) στο 80%. Τρίτο, η μαζική κάθοδος εποίκων, οι οποίοι είναι ανειδίκευτοι εργάτες με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, σε συνδυασμό με τη μαζική μετανάστευση των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι έχουν, συνήθως, ψηλότερο επίπεδο μόρφωσης, έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικοοικονομικής δομής. Η πλειοψηφία των κατοίκων στην "ΤΔΒΚ" είναι έποικοι ενώ ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος του πρωτογενή τομέα της οικονομίας. Τέταρτο, κατά το 2001 τόσο ο ιδιωτικός τομέας γενικά όσο και ο τραπεζικός τομέας ειδικότερα έχουν πληγεί. Σε σχέση με τον τραπεζικό τομέα πρέπει να λεχθεί ότι προκύπτουν και έσοδα από παράνομες συναλλαγές. Περίπου 450 επιχειρήσεις και 8 τράπεζες έχουν χρεοκοπήσει. Πέμπτο, το τουριστικό ρεύμα είναι πολύ χαμηλό (λιγότεροι από 400.000 τουρίστες που στην πλειοψηφία τους προέρχονται από την Τουρκία), με αποτέλεσμα τα έσοδα να είναι σχετικά χαμηλά. Έκτο, ο ρόλος του «δημόσιου τομέα» είναι καθοριστικός – πέραν του 50% του ΑΕΠ. Έβδομο, πρέπει να αναφερθεί ότι στα κατεχόμενα έχει αναπτυχθεί ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε βαθμό που αποτελεί το 15% (!) του ΑΕΠ.

Γενικά θα έλεγα, ότι ενόσω συνεχίζεται η κατοχή, η οικονομία της "ΤΔΒΚ" αναπαράγεται στα πρότυπα της Τουρκικής οικονομίας. Έτσι με την οικονομική κρίση στην Τουρκία, η οικονομική κατάσταση των κατεχομένων θα επιδεινώνεται, το βιοτικό επίπεδο των Τουρκοκυπρίων θα υποβαθμίζεται, η μετανάστευση Τουρκοκυπρίων θα αυξάνεται και η εισροή εποίκων θα παρουσιάζει αυξομειώσεις, ανάλογα με τις ευκαιρίες απασχόλησης που θα υπάρχουν.

2. Πώς συγκρίνονται οικονομικά στοιχεία, όπως το ΑΕΠ, το κατά κεφαλήν εισόδημα, ο πληθωρισμός, η ανεργία, οι δημόσιες δαπάνες και τα έξοδα της κυπριακής οικονομίας με τα κατεχόμενα;

Μια απλή σύγκριση των οικονομικών δεδομένων παραπέμπει σε ένα τεράστιο χάσμα ανάμεσα στις ελεύθερες και τις κατεχόμενες περιοχές. Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην ελεύθερη Κύπρο υπολογίζεται γύρω στις 9000ΛΚ έναντι περίπου 2200ΛΚ στα κατεχόμενα και ο πληθωρισμός γύρω στο 3,5% έναντι 80% αντιστοίχως. Σημειώνω επίσης ότι στην «ΤΔΒΚ», η οποία έχει δημιουργηθεί και λειτουργεί στα πρότυπα της Τουρκίας, υπάρχει έντονος κρατισμός με τη συμμετοχή του «κράτους» στην οικονομία να ξεπερνά το 50%, ενώ, όπως και στην Τουρκία, υπάρχει και διαφθορά. Στην ελεύθερη Κύπρο οι κυβερνητικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ προσεγγίζουν το 40%. Παρατηρείται και στις ελεύθερες περιοχές το φαινόμενο της διαφθοράς και δεν μπορεί να μην σημειωθεί ότι υπάρχουν θύλακες κρατισμού. Όμως οι διαφορές μεταξύ των ελευθέρων και των κατεχομένων εδαφών είναι τεράστιες και οι διάφορες συγκρίσεις πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν το ευρύτερο πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο. Η Κυπριακή Δημοκρατία με όλα τα προβλήματά της είναι μια δημοκρατική, ανοικτή και δυναμική πολιτεία. Αντίθετα, η «ΤΔΒΚ» είναι ένα προτεκτοράτο της Τουρκίας με όλα όσα αυτό συνεπάγεται.

3. Ακούμε από πολλούς να έχουν μεγάλες προσδοκίες και να βλέπουν θετικά, έστω από οικονομικής απόψεως, το ενδεχόμενο αποδοχής του Σχεδίου Κόφι Ανάν. Μάλιστα δεν είναι λίγοι εκείνοι που

αφήνουν να εννοηθεί ότι σε περίπτωση αποδοχής του σχεδίου θα γίνουμε όλοι πλούσιοι. Πρέπει όντως να είμαστε τόσο αισιόδοξοι;

Να μου επιτρέψετε να διατυπώσω τις επιφυλάξεις μου.

Φυσικά κατανοώ τις θετικές προοπτικές από την επιστροφή εδαφών και προσφύγων, και την αναμενόμενη συμβολή της ΕΕ και άλλων χωρών και οργανισμών στην προσπάθεια ανοικοδόμησης. Αλλά είναι πολύ σημαντικό να υπογραμμίσω ότι, παρ' όλο που το Σχέδιο Ανάν δεν περιλαμβάνει παρά λίγες πρόνοιες για οικονομικά θέματα, ή ευρύτερη οικονομική διάρθρωση η οποία θα δημιουργηθεί εάν υλοποιηθεί το Σχέδιο, θα είναι τέτοια που θα οδηγήσει σε πολλές στρεβλώσεις και ανεπιθύμητα αποτελέσματα. Αναφέρω μεταξύ άλλων την τεράστια άνοδο των δημοσίων δαπανών ως αποτέλεσμα ενός τρικέφαλου κράτους, και τη δημιουργία μιας οικονομίας πολλαπλών ταχυτήτων με πολύ αρνητικά αποτελέσματα, όπως η συνεχής μετακίνηση πληθυσμού από το Τουρκοκυπριακό κρατίδιο στο Ελληνοκυπριακό.

Θεωρώ ότι από τυχόν εφαρμογή του σχεδίου Ανάν ελλοχεύουν τεράστιοι κίνδυνοι. Η σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων/εποίκων δεν μπορεί να γίνει μόνο με τις επιχορηγήσεις των Ελληνοκυπρίων μέσω του κοινού κράτους και τη βοήθεια από την ΕΕ. Απαιτείται και μια ενοποιημένη και αδιαίρετη οικονομία. Το Σχέδιο Ανάν δεν δημιουργεί μια ενοποιημένη οικονομία, ενώ ταυτόχρονα οι πολύπλοκοι μηχανισμοί λήψης αποφάσεων θα οδηγούν σε αδιέξοδα και παράλυση.

Μέσω του κοινού κράτους το Ελληνοκυπριακό κράτος θα χρηματοδοτεί το Τουρκοκυπριακό. Θα ανεχθούν οι Ελληνοκύπριοι να επιχορηγούν τους έποικους οι οποίοι θα νέμονται κλεμμένες Ελληνοκυπριακές περιουσίες; Ψυχολογικά και φιλοσοφικά το Σχέδιο Ανάν θα δημιουργήσει μια αρνητική ατμόσφαιρα. Τα αποτελέσματα θα ήταν διαφορετικά εάν επρόκειτο περί ενός συστήματος βασισμένου σε μια λειτουργική ομοσπονδία που θα σεβόταν τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κοινοτικό κεκτημένο. Με βάση τα πιο πάνω έχω έντονους προβληματισμούς για τη βιωσιμότητα μιας τέτοιας λύσης.

4. Πώς θα λειτουργήσει το σχέδιο; Η οικονομία και η οικονομική πολιτική θα είναι ενιαία; Και ποια η προοπτική ένταξης στην Ευρωζώνη;

Τα ερωτήματά σας είναι καίρια. Κατ' επανάληψιν στο παρελθόν είχα τονίσει ότι είναι καθοριστικής σημασίας όπως δοθεί η απαιτούμενη σημασία στους οικονομικούς παράγοντες με την ευρεία έννοια του όρου. Δυστυχώς στο Σχέδιο Ανάν δεν λαμβάνονται υπ' όψιν αυτοί οι παράγοντες και αγνοούνται οι βασικοί κανόνες εύρυθμης λειτουργίας ενός κράτους. Αρμοδιότητα για οικονομική πολιτική θα έχουν και τα τρία κράτη. Δεν υπάρχουν ασφαλιστικές δικλίδες για τον απαιτούμενο συντονισμό και για μια κοινή φιλοσοφία. Και υπάρχουν αρκετές πρόνοιες που δεν είναι σαφείς. Για παράδειγμα, τι συμβαίνει όταν η οικονομική πολιτική του κοινού κράτους έρχεται σε σύγκρουση με τις επιδιώξεις του ενός ή και των δύο συστατικών κρατών; Πολύ φοβούμαι ότι στην περίπτωση υλοποίησης του Σχεδίου αυτού η ένταξη στην Ευρωζώνη θα καταστεί πολύ δύσκολη και θα πραγματοποιηθεί με μεγάλη καθυστέρηση. Για την ένταξη στην Ευρωζώνη απαιτούνται, μεταξύ άλλων, δημοσιονομική και νομισματική πειθαρχία και αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Με το σχέδιο Ανάν δεν προβλέπω ότι θα κινηθούμε προς αυτή την κατεύθυνση. Επιπρόσθετα το κοινό κράτος θα επωμισθεί τα χρέη (εκτός από αυτά που σχετίζονται με εξοπλισμούς) των δύο συστατικών κρατών(με άλλα λόγια οι Ελληνοκύπριοι θα επωμισθούν τα χρέη της "ΤΔΒΚ"). Έτσι όχι μόνο η ένταξη στην Ευρωζώνη θα εκτροχιασθεί αλλά ελλοχεύει και ο κίνδυνος υποτίμησης της Κυπριακής λίρας.

5. Πώς αναμένεται ότι θα επηρεαστεί η κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Κύπρο; Τι σας ανησυχεί περισσότερο;

Στην περίπτωση λύσης και εφαρμογής του Σχεδίου Ανάν θα πρόκειται περί ενός πολύ οδυνηρού συμβιβασμού. Εάν αυτό το πικρό ποτήρι συνοδευθεί και από επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου των Ελληνοκυπρίων καθώς και άλλα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, τότε θα δημιουργηθούν εκρηκτικές συνθήκες. Και με ανησυχεί το ότι

θα ενισχυθεί η ροπή μετανάστευσης των Ελληνοκυπρίων. Εάν ο φόβος αυτός επαληθευθεί, και λαμβάνοντας υπ' όψιν τη γειτνίαση με την Τουρκία καθώς και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά Ελλήνων και Τούρκων, τότε μακροπρόθεσμα δεν θα εκπλαγώ εάν πλειοψηφήσει το Τουρκικό στοιχείο σε όλη την Κύπρο.

6. Τα πράγματα ίσως δεν είναι τόσο απλά όσο κάποιοι νομίζουν. Υπάρχουν στοιχεία, τα οποία ούτε καν περνούν από το μυαλό μας αυτή τη στιγμή, όμως, θα επηρεάσουν καθοριστικά τη ζωή μας και την οικονομική μας κατάσταση; Μιλήστε μας γι' αυτά.

Η καθημερινή ζωή στην Κύπρο μετά από τη λύση, οι προοπτικές, οι ευκαιρίες, οι προκλήσεις και τα προβλήματα θα επηρεασθούν καθοριστικά και από τη μορφή λύσης του Κυπριακού προβλήματος. Στο τελευταίο μου βιβλίο που εκδόθηκε πριν από επτά μήνες με τίτλο «Ευρωπαϊκή Κύπρος: Πολιτειακή Δομή, Οικονομία και Κοινωνία – Η Ένταξη και τα Σενάρια Λύσης» εξέτασα διάφορα σενάρια. Ένα από τα συμπεράσματα του βιβλίου μου είναι ότι η χειρότερη επιλογή για μας είναι η ομοσπονδο-συνομοσπονδία. Το Σχέδιο Ανάν είναι ένα μοντέλο ομοσπονδο-συνομοσπονδίας. Είναι ό,τι χειρότερο για μας. Επιδεινώνει την υφιστάμενη κατάσταση. Η καθαρή διχοτόμηση είναι λιγότερο οδυνηρή από το Σχέδιο Ανάν. Είμαι πεπεισμένος ότι η πολιτική φιλοσοφία της ομοσπονδο-συνομοσπονδίας οδηγεί σε περιπέτειες. Για αυτό ο λαός αντιδρά. Λέγοντας όλα αυτά δεν θέλω να δώσω το μήνυμα του απορριπτισμού. Ούτε και ότι προκρίνω τη διχοτόμηση. Η καλύτερη δυνατή λύση είναι αυτή που βασίζεται σε ένα μοντέλο με στοιχεία ομοσπονδιακού και ενιαίου κράτους, δηλαδή σε ένα μοντέλο λειτουργικής ομοσπονδίας στα πλαίσια της ΕΕ. Ένα τέτοιο μοντέλο συνάδει με το Ευρωπαϊκό κεκτημένο, με τα ανθρώπινα δικαιώματα, με τη νέα εποχή. Αξίζει να αγωνισθούμε για μια τέτοια προοπτική. Επιδίωξη μας θα πρέπει να είναι η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ και η διαμόρφωση της λύσης μέσα από τις πρόνοιες του κοινοτικού κεκτημένου και τις αρχές πάνω στις οποίες δομήθηκε η Ένωση.